

Özel ve Resmi İlk Öğretim Okulu Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Bekledikleri ve Gözledikleri Rehberlik Davranışları*

Mustafa Kutlu - Mehmet Güven

there is any difference between the private and state

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, özel ve resmi ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin bekledikleri ve gözledikleri davranışlar arasında bir fark olup olmadığını incelemektir. Ayrıca araştırmada; önce, öğrencilerin öğretmenlerinden bekledikleri rehberlik davranışları, sonra da gözledikleri rehberlik davranışları devam ettikleri okul türü, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre değişip değişmediği de incelenmiştir. Araştırma, 2000-2001 eğitim öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan iki özel ve iki resmi ilköğretim okulunun 7. ve 8. sınıflarına devam eden öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Özel okullardan 13 ve resmi okullardan da 168 olmak üzere toplam 331 öğrenci (153'ü kız, 178'i erkek) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmanın verileri "Beklenen Rehberlik Davranışları Ölçeği (BRDÖ)", "Gözlenen Rehberlik Davranış Ölçeği (GRDÖ)" ve "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla toplanmıştır.

Toplanan verilerin istatistiksel analizinde "t-test tekniği"nden yararlanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: İlk öğretim okulu, rehberlik davranışı, öğretmen.

SUMMARY: *Private and State Primary School Students' Expected and Observed Guidance Behaviors of Their Teachers*

The purpose of this study is to investigate whether

primary school students' expected and observed guidance behaviors of their teachers. The study has been carried out during 2000-2001 academic year among 7 th and 8 th grades in two private and two state primary schools in Malatya. 163 students from private schools and 168 students from state schools joined the study.

Research data were collected through Excepted Guidance Behaviors Scale (EGBS=BRDÖ), Observed Guidance Behaviors Scale (OGBS=GRDÖ) and Personal Information Questionnaire 2000 - 2001 academic year. For the analysis "t-test" was used.

The findings of the research were discussed in the light of the literature and some suggestions have been made.

KEY WORDS: *Primary school, guidance behavior, teacher.*

GİRİŞ

Temel amacı bireyin kendisini en üst düzeyde gerçekleştirmesi olan rehberliğin (Kepçeoğlu, 1999) eğitim sürecindeki rolü ve önemi büyüktür. Eğitim sürecinin, yönetim ve öğretim dışındaki diğer bir boyutu olan öğrenci kişilik hizmetleri içerisinde yer alan rehberlik hizmetleri (Kuzgun, 1991a), özellikle ülkemizde ilk öğretimin sekiz yıla çıkarılmasıyla beraber daha fazla gereksinme duyulan bir hizmet haline gelmiştir.

İlk öğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacı, öğrencileri eğitim ortamına alıştırmak, onları her yönden geliştirecek yaşantılar sağlamak, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin farkına

*Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D., Malatya.

varmalarına, sorunlarını çözebilmelerine, karar verme becerisi ve sağlıklı kişilik geliştirmelerine, sosyalleşmelerine, kişisel değerleri ile okul ve toplum kurallarını birbiriyle bağdaştırarak toplum ve ulus bilincini geliştirmelerine yardım etmektir (Özguven, 1999; Kuzgun, 2000). Bu amaçların gerçekleştirilmesinde ilk öğretim birinci ve ikinci kademesinde öğretmen-öğrenci ilişkisi daha da önem kazanmaktadır.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde öğrenci ile yakından ilgili olan herkesin anlayış ve işbirliği içerisinde ve bir takım halinde çalışması gerekir (Kepçeoğlu, 1999). Bu açıdan bakıldığında, ilk öğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri verilirken öğretmen - öğrenci ilişkisinin önemi gözönüne alınmalı ve program yoğun bir psikolojik danışman-öğretmen iş birliğine dayandırılmalıdır. İlk öğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin işlevi, psikolojik danışman, öğretmen, yönetici, veli ve çevredeki ilgililer ile iş birliği içerisinde öğrenciler hakkında bilgiler toplamak, onların gelişimi için uygun koşulları sağlamak, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden tüm öğrencilerin yararlanabilmesini sağlayacak önlemleri almaktır (Aydın, 1990). İlk öğretim düzeyinde planlanan psikolojik danışma, rehberlik ve yöneltme hizmetlerinin çağdaş psikolojik danışma ve rehberlik ilkeleri ile tutarlı ve çocukların temel gelişim ve gereksinmelerine uygun olmasına dikkat edilmesi gerekir.

Ülkemizde, özellikle psikolojik danışman bulunmayan ilk öğretim okullarında rehberlik hizmetlerini asıl görevi öğretim olan öğretmenler de yapmaya çalışmaktadırlar. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin bir takım işi olduğu ve iş birliği içerisinde yürütülmesi düşünüldüğünde öğretmenin de bu işbirliğine katılımı doğaldır. Ancak, öğretmenin bu iş birliği içerisindeki rehberlik rolünü ve görevini, çok açık bir şekilde algılaması ve uygulaması son derece önemlidir. İlk öğretim düzeyinde öğretmen, öğrenci ile daha uzun süre bir arada olduğu için onun gelişimini daha iyi izleme, böylece kişisel, sosyal, eğitimsel ve mesleki sorunları daha iyi tanıma ve ona yardımcı olmaya uygun

bir konumdadır. Öğrenci herhangi bir sorunla karşılaştığında, hemen yanbaşı ve kendisine yardım etmek için her an hazır olan kişilere yönelir. Araştırmalar, ilk öğretim düzeyindeki öğrencilerin sorunları olduğunda, önce ana-babalarına sonra da öğretmenlerine danıştıklarını ortaya koymaktadır (Doğan, 2000a). Bu konum sınıf öğretmenine rehberlik açısından önemli görev ve sorumluluklar yüklenilmesinin temel gerekçelerinden biridir. Diğer bir gerekçe ise okullarda bu hizmetleri yürütecek yeterince uzman elemanın bulunmayışıdır. Bu gerekçelerin uygulamasının doğal bir sonucu olarak ilgili yönetmelik ve yönergeler incelendiğinde öğretmenlere rehberlik hizmetlerinde önemli görevler ve yükümlülükler verildiği görülmektedir (M.E.B. İlk Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 1993). İlk öğretimde görev alan öğretmenlerin, öğrenciyi daha iyi tanıyan kişiler olarak psikolojik danışman'a öğrencinin gelişimi, bu süreçte karşılaştığı sorunlar ve benzeri alanlardaki bilgileri sağlamak, gerektiğinde ise kendi kişisel gözlemlerini aktarmak olmalıdır. Mayer ve Marland (1997), öğretmenlerin öğrencileri hakkında ne bilmesi konusunda araştırmaların eksikliği ve öğrenci hakkındaki bilgilerin sınıfta kullanımının azlığına değinerek, öğretmenlerin öğrenciyi tanımaya daha fazla zaman ayırmasının öğrencilere öğretim olayının gerçekleştirilmesi açısından önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Kagan ve Tippins (1991) yaptıkları araştırmada, öğretmenlerin öğrencileri hakkında fiziksel özellikler, motor beceriler, akademik başarı, sınıf-içi davranışlar, arkadaş çevresi ile ilişkiler, akademik motivasyon, kişilik değişkenleri, aile yaşamı ve hoşlanılan etkinliklerin neler olduğunu bilmesinin önemli olduğunu belirlemişlerdir.

Öğretmenin asıl görevi, öğretim işini gerçekleştirmektir. Rehberlik açısından öğretmenden beklenen görev ise; öğrenciyi tanımak, öğrencinin var olan gizil gücünü açığa çıkarmak, verimli çalışmasına yardımcı olmak, başarısızlık ve uyumsuzluk gibi sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak ve bu konuda okul psikolojik danışmanı ile işbirliği yapmak, öğrencinin meslek bilincinin oluşmasına ve mesleki gelişimine yardımcı olmak, insan ilişkilerini geliştirmek ve okul

rehberlik programını desteklemektir (Henderson ve La Forge, 1989; Gibson ve Mitchell, 1990; Kuzgun, 1991a; Yeşilyaprak, 2000). Öğretmenin temel görevi olan öğretim işlevini yerine getirirken rehberlik hizmetleri kapsamına giren bu gibi etkinliklerde bulunması öğrenmeyi de kolaylaştırmaktadır (Kılıççı, 1992). Ancak unutulması gereken bir konu öğretmenlerin rehberlik uzmanı olmadığıdır. Onlara yüklenilecek rehberlik görevlerinin bu anlayış içerisinde belirlenmesi gerekir. Diğer taraftan okullarda öğretmenin katılımı olmaksızın rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi oldukça zordur. Doğan (2000b)'ın da belirttiği gibi, şu anda ilk öğretim ve orta öğretim kurumlarımızın bir çoğunda rehberlik hizmeti verecek yeterli sayıda ve nitelikte uzman personel bulunmamaktadır.

İlk öğretim okullarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütecek yeterli sayıda uzman personel bulunmayışı, öğrencilerin öğretmenlerinden rehberlik hizmetlerini de beklmelerine yol açmaktadır. Özel ilk öğretim okulları, öğrencilerin para vererek öğrenim gördükleri bir öğretim kurumu olduğu için gerek öğrenci velileri ve gerekse öğrenciler öğretmenlerden öğretim işi yanında rehberlik hizmetleri de dahil olmak üzere yapması gereken birçok görev beklemektedirler. Resmî ilk öğretim okullarına göre özel ilk öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin verdikleri paranın karşılığı olarak bu okullardaki öğretmenlerden daha fazla beklenti içerisinde olmaları da doğal olarak görülebilir.

Konu ile ilgili olarak ülkemizde öğrencilerin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri davranışlar üzerine yapılan bir araştırmada (Kuzgun, 1991b), lise-lerde okuyan bir grup öğrencinin, öğretmen davranışlarını ne derece önemli buldukları ile bu davranışlarını okullarında ve dersanelerde ne sıklıkla gözlediklerini saptamıştır. Araştırma sonucunda, dersanelerde çalışan öğretmenlerin, öğrenci gözünde, okullarda çalışan meslektaşlarına oranla beklenen ve gözlenen davranışlara ilişkin daha olumlu bir izlenim bıraktıkları saptanmıştır. Güven ve Kutlu (2001) tarafından Yatılı İlk Öğretim Bölge Okulu (II. Kademe) öğrencilerin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışları

üzerinde yapılan bir diğer araştırmada ise öğrencilerin öğretmenlerinden alıştırma-oryantasyon, öğrenciyi tanıma, eğitsel ve mesleki rehberlik, aile rehberliği alanlarında çeşitli beklentilerinin olduğu ve beklenti düzeylerinin gözlenen davranışlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin sınıf öğretmenliği ve rehberlik görevlerine ilişkin algıları üzerine yapılan bir araştırmada (Gültekin, 1986) öğretmenlerin eğitsel ve mesleki bilgi verme, test uygulama ve yönetim ile bağlantı kurma gibi konularda görev algılarının yetersiz, aile rehberliği ve görüşme işlevleri ile ilgili algılarının ise yeterli olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili bir başka araştırmada (Kuzgun, 1989), yüksek öğretim kurumlarında öğrencilerin akademik danışmanlardan gördükleri hizmetlerin bekledikleri hizmetin çok altında olduğu saptanmıştır. Görkem (1985)'in yaptığı araştırmada ise öğrencilerin danışmandan bekledikleri rolün uzmanlarca saptanan rol tanımının çok altında olduğunu bulmuştur. Canpolat (1987) ve Murat (1993) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda da öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri hizmetlerin gördüklerini ifade ettikleri hizmetlerden daha fazla olduğu bulunmuştur.

Yukarıda özetlenen konuyla ilgili araştırma bulguları ülkemizde ilk öğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmenlerinden ve rehberlik uzmanlarından bekledikleri davranışların yetersiz, öğrenci beklentilerini karşılamaktan uzak olduğunu göstermektedir. Ancak, literatür incelendiğinde özel ve resmî ilk öğretim okullarına devam eden öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin bekledikleri ve gözledikleri davranışları karşılaştıran bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmayla ilk öğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri rehberlik hizmetlerini ne derece gördüklerini belirlemek ve bu alandaki bilgi boşluğunu doldurarak alana katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Problem

İlk öğretim okullarına devam eden öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin

bekledikleri ve gözledikleri davranışlar arasında anlamlı bir fark var mıdır ve öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin bekledikleri ve gözledikleri davranışlar bazı değişkenlere göre değişmekte midir?

Alt Problemler

1. İlk öğretim okulu öğrencilerinin genel olarak öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin bekledikleri ve gözledikleri davranışlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin bekledikleri davranışlar

- a) devam ettikleri okul türüne,
- b) cinsiyetlerine,
- c) devam ettikleri sınıf düzeyine göre değişmekte midir?

3. Öğrencilerin öğretmenlerinden rehberliğin çeşitli alanlarına ilişkin gözledikleri davranışlar

- a) devam ettikleri okul türüne,
- b) cinsiyetlerine,
- c) devam ettikleri sınıf düzeyine göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2000-2001 eğitim öğretim yılında Malatya il merkezindeki resmi ilk öğretim okulları ile iki özel öğretim okulunun ikinci kademesine devam eden öğrencilerdir. Araştırma, iki özel ilk öğretim okulunun 7. ve 8. sınıflarına devam eden öğrencilerin tümü ve sosyo-ekonomik düzey bakımından bu iki özel okula denk olabileceği düşünülen iki resmi ilk öğretim okulu öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Özel okullardan 163 ve resmi okullardan da 168 olmak üzere toplam 331 öğrenci (153'ü kız 178'i erkek) araştırmanın örneğini oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güven ve Kutlu (2001) tarafından bir ön çalışma ile yapılarak geliştirilen ve öğrencilerin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışlarını belirlemeye yönelik beş alt boyutlu ve toplam 60'ar maddeden oluşan biri beklenen, diğeri ise gözlenen davranışları yansıtan iki ölçek kullanılmıştır. Kapsam geçerliği yöntemi ile geçerliği sağlanan ölçeklerin testin tekrarı yöntemiyle yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda da "Beklenen Rehberlik Davranışları Ölçeği (BRDÖ)" için .78; "Gözlenen Rehberlik Davranışları Ölçeği (GRDÖ)" için de .83 güvenilirlik katsayısı elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Ölçme araçlarının uygulanması, araştırma kapsamına alınan özel ve resmi ilk öğretim okullarında ders saatlerinde araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. İki ölçme aracı aynı anda arka arkaya uygulanmıştır.

İlk uygulamada, ölçekte verilen öğretmen davranışlarının bir öğretmende bulunmasını ne derece önemli gördüklerini dört basamaklı bir derecelendirme ölçeğinde işaretlemeleri istenmiştir. Daha sonra da aynı davranışları öğretmenlerinde ne sıklıkla gördüklerini yine dört basamaklı bir derecelendirme ölçeğinde işaretlemeleri istenmiştir. Uygulama işlemi yaklaşık 40-50 dakika sürmüştür.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Değerlendirmenin ilk aşamasında, öğrencilerin ölçekteki maddelere verdikleri cevaplar puanlanarak her öğrencinin alt ölçeklere ilişkin puanları elde edilmiştir. Alt ölçeklerden alınan puanlar ile okul türü, cinsiyet ve devam edilen sınıf düzeyine göre alınan puanların ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak elde edilen bulguların tablolar halinde dökümleri yapılmıştır. Beklenen ve gözlenen rehberlik davranışlarına ilişkin ortalamalar karşılaştırılırken ortalamalar arasındaki

farkların anlamlı düzeyde olup olmadığını ortaya çıkarmak için bağımlı gruplarda uygulanan "t - testi", bağımsız değişkenlere göre karşılaştırmalar yapılırken de bağımsız gruplarda uygulanan "t-testi" kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bulgular, araştırmanın alt problemlerine paralel olarak ele alınıp incelenmiştir.

1. İlk Öğretim Okulu Öğrencilerinin Genel Olarak Öğretmenlerinden Bekledikleri ve Gözledikleri Rehberlik Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu konuda elde edilen bulgular Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1 - Öğrencilerinin Genel Olarak BRDÖ ve GRDÖ'den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve "t" Değerleri.

(BRDÖ, GRDÖ) Alt Ölçekleri	Beklenen Rehberlik Davranışları		Gözlenen Rehberlik Davranışları		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	40.58	6.10	34.36	9.44	9.98*
Öğrenciyi Tanıma	36.86	6.24	30.80	9.01	9.80*
Eğit. ve Mes. Reh.	49.05	5.90	40.59	10.88	12.11*
Kişisel Rehberlik	47.00	6.10	38.25	10.77	12.87*
Aile Rehberliği	19.22	4.54	16.16	5.35	7.58*
Genel	191.5	23.24	159.33	41.57	12.09*

n=331; *p<.001

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ilk öğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri rehberlik davranışları puanlarının ortalamaları her alt ölçek için gözlenen rehberlik davranışlarına göre p<.001 düzeyinde yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin öğretmenlerinden gördükleri rehberlik davranışlarının üzerinde bir beklenti içinde olduklarını göstermektedir. Güven ve Kutlu (2001) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da ise, Yatılı İlk Öğretim Bölge Okulu öğrencilerinin öğretmenlerinden alıştırma-oryantasyon, öğrenciyi tanıma, eğitsel ve mesleki rehberlik, aile

rehberliği alanlarında çeşitli beklentilerinin olduğu ve beklenti düzeylerini gözlenen davranışlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kuzgun (1991) tarafından öğretmen davranışları üzerinde yapılan bir çalışmada da, lise ve dersane öğrencilerinin, öğretmenlerinden mesleki yeterlik ve rehberlik alanında bekledikleri davranış puan ortalamalarının gözledikleri davranış puan ortalamalarından yüksek olduğu saptanmıştır. Canpolat (1987) ve Murat (1993) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda da, öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri hizmetlerle gördüklerini ifade ettikleri hizmetler arasında gördükleri hizmetler aleyhine fark olduğu bulunmuştur. Lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularla özel ve resmi ilk öğretim öğrencileri üzerinde yürütülen bu çalışmanın bulguları arasında bir paralellik görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri hizmetlerin yeterince gerçekleşmediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

2. Öğrencilerin Öğretmenlerinden Bekledikleri Rehberlik Davranışlarının Okul Türü, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre öğretmenlerinden bekledikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 - Öğrencilerin Devam Ettikleri Okul Türüne Göre BRDÖ'den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve "t" Değerleri.

BRDÖ, Alt Ölçekleri	Özel Okul (n=163)		Resmi Okul (n=168)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	41.03	6.14	40.14	6.05	1.31
Öğrenciyi Tanıma	37.50	6.07	36.24	6.37	1.83
Eğit. ve Mes. Reh.	49.00	5.88	49.10	5.95	0.15
Kişisel Rehberlik	47.20	6.21	46.80	6.11	0.58
Aile Rehberliği	18.58	4.05	19.85	4.91	2.57*
Genel	190.9	23.64	192.17	22.90	0.46

*p<.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi, resmi ilk öğretim okulu öğrencilerinin “aile rehberliği” alanında öğretmenlerinden beklentilerinin özel ilk öğretim okulu öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Beklenen rehberlik davranışları ölçeğinin diğer alt ölçeklerinde ise, öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, farklı okullara devam eden öğrencilerin benzer düzeyde bir beklenti içinde olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden beklendikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3 - Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre BRDÖ’den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve “t” Değerleri.

BRDÖ, Alt Ölçekleri	Kız (n=153)		Erkek (n=178)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	41.62	5.18	39.49	6.68	2.89*
Öğrenciyi Tanıma	37.49	5.95	36.32	6.45	1.71
Eğit. ve Mes. Reh.	49.30	5.46	48.83	6.27	0.71
Kişisel Rehberlik	46.94	5.60	47.05	6.61	0.16
Aile Rehberliği	19.15	3.97	19.29	4.99	0.26
Genel	193.01	21.91	190.37	24.32	1.03

*p<.01

Tablo 3’de görüldüğü gibi, kız öğrencilerinin “alıştırma-oryantasyon” hizmetleri konusunda öğretmenlerinden beklentilerinin erkek öğrencilere göre yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre çevreyi, okulu ve okuldaki olanakları tanımaya, bunlardan yararlanmaya ve okula uyum sağlamaya daha fazla ihtiyacı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Özdemir (1991), Doğan (1989), Aydın (1988), Johnson, Ellison ve Heikkinen (1981) tarafından yapılan araştırmalar da kız öğrencilerin rehberlik hizmetleri konusundaki beklenti ve ihtiyaçlarının erkek öğrencilerinkine göre yüksek olduğu bulunmuştur. Beklenen rehberlik davranışları ölçeğinin diğer alt ölçeklerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, “alıştırma-oryantasyon” hizmetleri dışındaki

diğer alt alanlarda öğrencilerin cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak hemen hemen aynı düzeyde bir beklenti içinde olduklarının bir göstergesidir.

Öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyine göre öğretmenlerinden beklendikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4 - Öğrencilerin Devam Ettikleri Sınıf Düzeyine Göre BRDÖ’den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve “t” Değerleri.

BRDÖ, Alt Ölçekleri	7. Sınıf (n=173)		8. Sınıf (n=158)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	40.96	5.84	40.16	6.37	1.19
Öğrenciyi Tanıma	37.60	5.51	36.05	6.89	2.26*
Eğit. ve Mes. Reh.	49.32	5.79	48.74	6.04	0.89
Kişisel Rehberlik	47.02	5.88	46.97	6.46	0.08
Aile Rehberliği	19.61	3.96	18.81	5.09	1.60
Genel	192.75	22.39	190.32	24.14	0.95

*p<.05

Tablo 4’te görüldüğü gibi, öğrencilerin “öğrenciyi tanıma” hizmetleri dışındaki tüm rehberlik hizmetleri alanlarında öğretmenlerinden beklendikleri rehberlik davranışları konusunda devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu, “öğrenciyi tanıma” hizmetleri dışındaki diğer alt alanlarda öğrencilerin sınıf düzeyi değişkeninden bağımsız olarak hemen hemen aynı düzeyde bir beklenti içinde olduklarını ortaya koymaktadır.

3. Öğrencilerin Öğretmenlerinden Gözledikleri Rehberlik Davranışlarının Okul Türü, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5 - Öğrencilerin Devam Ettikleri Okul Türüne Göre GRDÖ'den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve "t" Değerleri.

GRDÖ, Alt Ölçekleri	Özel Okul (n=163)		Resmi Okul (n=168)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	38.84	8.84	30.01	7.85	9.60*
Öğrenciyi Tanıma	34.71	8.06	27.01	8.26	8.57*
Eğit. ve Mes. Reh.	46.11	9.05	35.24	9.79	10.47*
Kişisel Rehberlik	43.75	8.41	32.92	10.13	10.56*
Aile Rehberliği	18.63	4.40	13.76	5.09	9.28*
Genel	181.41	35.26	137.91	35.67	11.15*

*p<.001

Tablo 5'teki bulgulardan özel ilk öğretim okullarına devam eden öğrencilerin gözlenen rehberlik davranışları ölçeğinin tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları, resmi ilk öğretim okullarına devam eden öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Yani resmi okul öğrencileri öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarını özel okul öğrencilerine göre daha yetersiz bulmaktadırlar. Beklentilere uygun olarak elde edilen bu bulgu, özel ilk öğretim okulu öğretmenlerinin temel görevi olan öğretim etkinlikleri yanında, rehberlik hizmetleri kapsamında yer alan davranışları sergilemekte resmi ilk öğretim okulu öğretmenlerine göre daha özverili davrandıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu durum özel ilk öğretim okullarında çalışan öğretmenlerin bu okullara bilgi, beceri ve deneyim açısından seçilerek alınmaları, sözleşmeli olarak çalışmalarından dolayı işlerinde daha fazla çaba göstermeleri ve resmi ilk öğretim okullarında çalışan öğretmenlere göre daha fazla ücret almalarından kaynaklanabilir. Diğer yandan resmi ilk öğretim okullarında çalışan öğretmenlerin aldıkları ücreti az bulmaları, sözleşmeli olmadıklarından dolayı işten atılma kaygılarının olmaması, çalıştıkları okullardaki fiziki olanakların eksikliği gibi etkenlerin onların motivasyonlarını olumsuz olarak etkileyerek öğrencilere karşı göstermeleri gereken rehberlik davranışlarını daha az sergilemelerine neden olabilir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.- Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre GRDÖ'den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve "t" Değerleri.

GRDÖ, Alt Ölçekleri	Kız (n=153)		Erkek (n=178)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	33.73	10.04	34.89	8.88	1.11
Öğrenciyi Tanıma	29.56	9.15	31.86	8.78	2.32*
Eğit. ve Mes. Reh.	38.96	11.51	42.00	10.13	2.54*
Kişisel Rehberlik	36.91	11.40	39.41	10.10	2.11*
Aile Rehberliği	15.38	5.37	16.82	5.25	2.46*
Genel	153.54	43.16	164.30	39.61	2.36*

*p<.05

Tablo 6'daki bulgulardan, "alıştırma-oryantasyon" hizmetlerinin dışındaki diğer tüm alanlarda (öğrenciyi tanıma, eğitsel ve mesleki rehberlik, kişisel rehberlik, aile rehberliği) öğrencilerin cinsiyete göre farkın anlamlı olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre rehberlik davranışları konusunda öğretmenlerini daha olumlu algıladıkları görülmektedir. Bu bulgu, kız öğrencilerin öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarını erkek öğrencilere göre daha yetersiz algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyine göre öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 - Öğrencilerin Devam Ettikleri Sınıf Düzeyine Göre GRDÖ'den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve "t" Değerleri.

(BRDÖ, Alt Ölçekleri	7. Sınıf (n=173)		8. Sınıf (n=158)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Alıştırma-Oryant.	36.22	8.82	32.32	9.69	3.83*
Öğrenciyi Tanıma	33.12	7.89	28.25	9.49	5.08*
Eğit. ve Mes. Reh.	43.24	9.14	37.70	11.88	4.77*
Kişisel Rehberlik	41.23	8.91	34.99	11.69	5.49*
Aile Rehberliği	17.68	4.57	11.49	5.64	5.66*
Genel	171.04	34.60	146.51	44.77	5.60*

*p<.001

Tablo 7'de görüldüğü gibi, 7. sınıf öğrencilerinin gözlenen rehberlik davranışları ölçeğinin tüm alt ölçek-

lerinden aldıkları puanların ortalamaları, 8. sınıf öğrencilerinkinden yüksek bulunmuştur. Yani 8. sınıf öğrencileri öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarını 7. sınıf öğrencilerine göre daha yetersiz bulmaktadırlar. Güven ve Kutlu (2001) tarafından Yatılı İlk Öğretim Bölge Okulu öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum, okul bitirme aşamasında bulunan öğrencilerin, öğretmenlerinin kendileriyle yeterince ilgilenmediği duygusundan kaynaklanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlk öğretim okulu ikinci kademe öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışlarının incelendiği bu araştırmada, öğrencilerin alıştırmaya-oryantasyon, öğrencileri tanıma, eğitsel ve mesleki rehberlik, kişisel rehberlik ve aile rehberliği alanlarında öğretmenlerinden beklediklerinin, gözledikleri davranışlardan anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin, rehberlik hizmetleri konusunda öğretmenlerinden önemli bir beklenti içinde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Okul türüne göre, beklenen rehberlik davranışlarında "aile rehberliği" dışındaki diğer rehberlik alanlarında anlamlı bir fark bulunmazken, gözlenen rehberlik davranışlarında tüm alanlarda fark anlamlı bulunmuştur. Özel okul öğrencilerinin resmi okul öğrencilerine göre rehberlik davranışları konusunda öğretmenlerini daha olumlu algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Cinsiyete göre beklenen rehberlik davranışlarında "alıştırmaya-oryantasyon" hizmetleri dışındaki diğer alt alanlarda anlamlı bir fark bulunmazken, gözlenen davranışlarda ise "alıştırmaya-oryantasyon" hizmetleri dışındaki tüm alt alanlarda fark anlamlı bulunmuştur. Kız öğrencilerin öğretmenlerinden gözledikleri rehberlik davranışlarını erkek öğrencilere göre daha yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Devam edilen sınıf düzeyine göre ise, beklenen rehberlik davranışlarında "öğrenciyi tanıma" hizmetleri

dışındaki diğer alt alanlarda anlamlı bir fark bulunmazken, gözlenen rehberlik davranışları ile ilgili olarak tüm alt ölçeklerdeki fark anlamlı bulunmuştur. 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre, rehberlik davranışları konusunda öğretmenlerini daha yetersiz algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

1- İlk öğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin rehberlik açısından okuldaki görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için okul psikolojik danışmanı veya gerektiğinde Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde çalışan psikolojik danışmanlar öğretmenlere bu konuda gerekli bilgi, beceri ve yardımı sağlamalıdır.

2- İlk öğretimde görev yapan öğretmenlerin rehberlik hizmetleri içinde daha etkin rol almalarını sağlayacak özendirici çalışmalar yapılabilir. Özellikle sınıf rehber öğretmenliği daha işlevsel hale getirilebilir.

3- İlk öğretim okullarında rehberlik konusunda öğretmenlerin uygulayabilecekleri somut program ve etkinlikler belirlenebilir.

4- Öğretmenlerin rehberlik hizmetleri ile ilgili hizmet-içi eğitim etkinliklerine katılımı sağlanmalıdır. Bu etkinliklerde, ilk öğretim öğrencilerinin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duyuşsal özellikleri, karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında öğretmenler bilgilendirilebilir.

5- Okullardaki psikolojik danışmanların öğretmenlerle iş birliği içinde olması, konsültasyon hizmetleri çerçevesinde onlarla görüş ve bilgi alışverişinde bulunması ve onların desteğini almaya yönelik çalışmalar yapması gerekir.

6- İlk öğretim okullarında, öğrencilerin gerek rehberlik servislerinden gerekse öğretmenlerinden bekledikleri rehberlik hizmetlerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmalı ve öğrencilere verilecek hizmetler buna göre planlanmalı ve uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aydın, G. (1988) Lise öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçları. **İnsan Bilimleri Dergisi**, 2(7): 23-43.
- _____ (1990). Temel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanın önemi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 1(1): 39-44.
- Canpolat, C. (1987) Orta öğretimde öğrenci ve velilerin öğretmenlerden beklentileri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, S. (1989) Üniversite gençliğinin psikolojik danışma ve rehberlik merkezini algılayışları. **Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları**. Bilkent Üniversitesi, Ankara: Meteksan A.Ş. Yayınları
- _____ (2000a). Pratik bir sınıf rehberlik ve psikolojik danışma programı (Sınıf rehber öğretmenliği program modeli). **Eğitim Yönetimi**, 6(21): 125-140.
- _____ (2000b). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberliğin durumu ve geleceğine ilişkin yönelimler. **Eğitim ve Bilim**, 25(118): 3-8.
- Gibson, R.L. ve Mitchell, M. H. (1990) **Introduction to Counseling and Guidance**. (Third Edition), New York: Mac Millan Pub. Comp.
- Gültekin, I. (1986). Orta dereceli okullarda sınıf öğretmenlerinin görev algıları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güven, M. ve Kutlu, M. (2001). Yatılı ilk öğretim bölge okulu öğrencilerinin öğretmenlerden beklendikleri ve gözledikleri rehberlik davranışları. **Eğitim Yönetimi**, 7(27) : 325-334.
- Görkem, N. (1985). Öğrencilerin rehberlik uzmanlarından gördükleri hizmetlerle beklendikleri hizmetler arasındaki fark. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Henderson, P. ve La Forge, J (1989). The role of the middle school counselor in teacher-advisor programs. **The School Counselor**, 36: 348-351.
- Johnson, R.W., Ellison, R. A. ve Heikkinen C. A. (1981). Psychological symptoms of counseling center clients. **Journal of Counseling Psychology**, (36) 1: 110-114.
- Kagan, D. ve Tippins, D (1991). How student teachers describe their pupils. **Teaching and Teacher Education**, 7: 455-466.
- Kepeçoğlu, M, (1999). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kılıççı, Y, (1992). **Okulda Ruh Sağlığı**. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kuzgun, Y, (2000). **İlk Öğretimde Rehberlik**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Yayın No: 112.
- _____ (1991a). **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası, ÖSYM Yayınları.

- (1991b). Öğrencilerin öğretmenlerden beklemedikleri ve gözledikleri davranışlar. **Eğitimde Nitelik Geliştirme**, (Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu Bildiri Metinleri), İstanbul: Kültür Koleji Yayınları, No: 1.
- (1989). Öğrencilerin akademik danışmanlardan beklemedikleri görevler ve danışmanların görev algıları. **Yüksek Öğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı**, Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 161
- Mayer, D. ve Marland, P. (1997). Teachers' knowledge of students: A significant domain of practical knowledge. **Asia-Pacific Journal of Teacher Education**, 25(1): 17-35.
- Murat, M. (1993). Öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin sundukları rehberlik hizmetlerine ilişkin algıları ve beklentileri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Özdemir, İ. E. (1991). Bazı değişkenlerin lisedeki öğrenci, öğretmen, danışman ve yöneticilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerine etkisi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgülven, İ. E. (1999). **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Ankara: PDREM Yayınları.
- T. C. Milli Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Genel Müdürlüğü. (1993). **İlk Öğretim Kurumları Yönetmeliği**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Yeşilyaprak, B. (2000). **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri**. (Okulöncesi Eğitim-İlk öğretim-Orta öğretim) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No: 176.